

**ИНСТИТУТ ЗА ЈАВНО ЗДРАВЉЕ СРБИЈЕ
„ДР МИЛАН ЈОВАНОВИЋ БАТУТ”**

**ИЗВЕШТАЈ
О РЕАЛИЗОВАНИМ АКТИВНОСТИМА У ОКВИРУ
ОБЕЛЕЖАВАЊА ДРУГЕ ЕВРОПСКЕ НЕДЕЉЕ
ТЕСТИРАЊА НА НІV, 24–28. НОВЕМБРА, И СВЕТСКОГ
AIDS ДАНА, 1. ДЕЦЕМБРА 2014. ГОДИНЕ**

2015.

Аутор извештаја:

Слађана Барош, мастер јавног здравља¹

¹ Одељење за HIV инфекцију, полно преносиве инфекције, вирусне хепатитисе и туберкулозу, ИЈЗ Србије

Садржај:

1.	Увод	1
2.	Метод	1
3.	Резултати и дискусија	2
3.1	Европска недеља тестирања	2
3.2	Светски AIDS дан	4
4.	Закључци	12
5.	Препоруке	15
6.	Литература	16

1. УВОД

Промоција здравља је процес оспособљавања људи да повећају контролу над сопственим здрављем и да га побољшају [1]. Ово подразумева поред превентивних интервенција, спровођење здравствено васпитног рада, као и других активности којима се настоји да се подстакну здрави стилови живота и превенира болест [2]. Једна од промотивних интервенција је и организовање кампања, које се најшире могу дефинисати као „организовани скуп акција усмерених на остварење циља” [3].

Када је реч о кампањским активностима, 2014. година је завршена са две кампање које су се надовезале једна на другу. Прво је обележена друга Европска недеља тестирања на HIV (24–28. новембра), а одмах на њу се надовезало обележавање Светског AIDS дана (мада су негде активности текле паралелно). То су уједно и једине две кампање које су спроведене на националном нивоу током 2014. године, обзиром да су поплаве спречиле реализацију већег дела планираних активности поводом обележавања Дана сећања на умрле од сиде у мају.

2. МЕТОД

Кампањске активности, као део националног одговора на HIV инфекцију, реализоване су у координацији Института за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут” (у даљем тексту: ИЈЗС), а планиране су у сарадњи са мрежом института и завода за јавно здравље и партнерских удружења која спроводе програме превенције међу популацијама под повећаним ризиком од HIV-а и програме подршке особама које живе са HIV-ом. Свакој кампањи су претходили координативни састанци. Пре реализације

активности, ИЈЗС/Одељењу за HIV, ППИ, вирусне хепатитисе и туберкулозу (у даљем тексту: Одељење), установе и удружења су достављали план активности користећи предефинисан образац у екселу. Компилирањем достављених планова активности, формиран је национални план активности, који је постављен на сајт ИЈЗС. Такође, на основу достављених планова активности, установе и удружења су, уколико већ нису имале налог за Националну HIV базу података, добијале посебан налог, како би могле да известе о реализованим активностима по завршетку кампање. На основу података достављених кроз Националну HIV базу података, урађен је извештај о реализованим активностима поводом обележавања Европске недеље тестирања и Светског AIDS дана. Додатно, коришћени су и подаци о броју клијената који су добили услугу добровољног и поверљивог саветовања и тестирања (у даљем тексту: ДПСТ) на HIV у саветовалиштима за HIV и ППИ или у теренским условима у оквиру кампањских активности, а које су доставила саветовалишта за HIV и ППИ кроз ДПСТ базу података.

3. РЕЗУЛТАТИ СА ДИСКУСИЈОМ

3.1. Европска недеља тестирања на HIV

Друга Европска недеља тестирања на HIV је реализована под слоганом „Причај о HIV-у. Тестирај се на HIV”. Циљ кампање је био да се охрабре све особе које су биле у ризику да се тестирају на HIV, да се подстакну здравствени радници да нуде тестирање на HIV својим пацијентима у складу са препознатим индивидуалним потребама и ризицима пацијента, да подстакне удружења да промовишу тестирање и утичу на повећање броја тестираних (посебно особа са ризичним облицима понашања), да подигне свест код

доносилаца одлука о користима које доноси тестирање на HIV у друштвеном, економском и здравственом погледу [4]. Према извештају *HIV in Europe Initiative*, укупно се акцији придружило 709 партнерских установа/удружења, али је на крају упитник о реализованим активностима попунило и проследило 172 партнерске установе/удружења. Испред наше земље, одговоре је компилирао и известио Кју клуб [5].

ИЈЗС је, у сарадњи са мрежом института/завода за јавно здравље (у даљем тексту ИЈЗ/ЗЈЗ), удружењем Кју клуб, Београд, заводима за заштиту здравља студената (у даљем тексту ЗЗЗС), студентским центрима и удружењима која спроводе програме превенције HIV инфекције у популацијама под повећаним ризиком од HIV-а, искоординирао акцију добровољног, бесплатног саветовања и тестирања на HIV за студентску популацију у студентским домовима. Акцију је подржала UN тематска група за HIV/AIDS у Србији, а брзе тестове за детекцију специфичних анти-HIV антитела, високе сензитивности и специфичности, из донације је обезбедио Кју клуб.

У оквиру кампање поводом обележавања Европске недеље тестирања планиране су акције ДПСТ на HIV у студентским домовима широм Србије. Овом акцијом је у периоду од 24. до 28. новембра обухваћено 17 студентских домова у 10 градова у Србији (Београд, Нови Сад, Ниш, Крагујевац, Чачак, Краљево, Бор, Ужице, Суботица и Лесковац). У овој акцији су у координацији ИЈЗС и уз сарадњу Кју клуба, Београд, учествовали Градски завод за јавно здравље (ГЗЈЗ) Београд, ЗЗЗС Београд, ЗЈЗ Чачак, ЗЈЗ Краљево, ИЈЗ Војводине, ЗЗЗС Нови Сад, ИЈЗ Крагујевац, ИЈЗ Ниш, ЗЈЗ „Тимок” Зајечар, ЗЈЗ Ужице, ЗЈЗ Суботица, ЗЈЗ Лесковац, Асоцијација Дуга, Шабац и удружење Путоказ, Ниш. Према достављеним

подацима, укупно је саветовано и тестирано 375¹ студената у 17 студентских домова/центра. Имајући у виду да су у том периоду укупно саветоване и тестиране 532 различите особе (не искључиво из студентске популације), док је у периоду непосредно пре кампање, од 1.11. до 23.11.2014. године, укупно 303 особе саветовано и тестирано у Србији (независно од категорије трансмисивног ризика), ово указује на велику успешност реализоване кампање у погледу значајног обухвата услугом саветовања и тестирања и остваривања првог циља Европске недеље тестирања.

3.2. Светски AIDS дан

Светски AIDS дан се обележава 1. децембра, а циљ му је да скрене пажњу јавности на изазове које носи HIV инфекција и подстакне и демонстрира међународну солидарност у превенцији HIV-а, третману и пружању подршке особама које живе с HIV-ом. Први пут је овај дан обележен 1988. године [6]. Сваке године дефинише се међународни слоган и кључне поруке које се даље национално прилагођавају и користе при реализацији кампањских активности. У 2014. години Светски AIDS дан је обележен под слоганом *Closing the Gap in prevention and treatment* [7]. Код нас је овај слоган, по одржаним координативним састанцима, иницираним и координираним од стране ИЈЗС, преузет у облику „Попунимо празнину у знању, превенцији и подршци особама које живе са HIV-ом”. Кампања је обележена у сарадњи Министарства здравља Републике Србије и ИЈЗС, са мрежом ИЈЗ/ЗЈЗ, Министарством омладине и спорта – канцеларијама за младе, удружењима/организацијама цивилног друштва, Унијом организација Србије које се баве

¹ ИЈЗ/ЗЈЗ који су спроводили акцију ДПСТ у оквиру Европске недеље тестирања нису сви известили на одговарајући начин, те се у прегледу саветованих и тестираних према извору набавке теста овај број не види само у оквиру категорије Кампања, већ је саставни део и опција Друго и GFATM/JMЗ донација.

заштитом особа које живе са HIV-ом, Црвеним крстом Србије са локалним продужницама, домовима здравља, школама и медијима, а уз подршку UN агенција [8].

Према достављеним плановима активности од стране 32 установе/удружења, установе и удружења су планирали низ активности поводом обележавања Светског AIDS дана. О реализованим активностима је известило 17 установа/удружења, од којих две нису пријавиле планиране активности. Додатно, поред ових 17 установа, пет установа/удружења није известило посебно о реализованим активностима у оквиру кампање за 1. децембар, обзиром да су најавили ДПСТ активности, о којима су известили кроз ДПСТ извештај, или су најавили само медијска наступања као планирану активност, те о томе нису известили као о реализованој активности.² Медијске наступе и конференције за штампу пријавило је укупно 16 установа/удружења, од којих су четири пријавила заједничке конференције за новинаре (за Суботицу, ЗЈЗ Суботица и удружење Став +, за Ниш – ИЈЗ Ниш и удружење Сунце). О реализованом наступу на медијима, тј. одржаној конференцији известило је 14 установа/удружења, од којих је 11 пријавило активност као планирану, а три установе/удружења су известили по реализацији активности, које претходно нису најавиле кроз план активности поводом обележавања Светског AIDS дана. Омладина ЈАЗАС (Београд) је имала специфичан медијски наступ – емитовање циљаног радио спота на локалним и националним радио станицама. Ова активност је реализована, али њена реализација није забележена кроз Националну HIV базу података (обзиром да није постојала могућност у НХБП да се оваква активност пријави) (табела 1).

² Традиционално готово сви наступају у локалним медијима поводом обележавања Светског AIDS дана, те смо за потребе овог извештаја третирали да су сви који су планирали наступ на медијима ту активност и реализовали.

Табела 1. Преглед активности везаних за медијске наступе и конференције за новинаре у оквиру обележавања Светског AIDS дана

Удружење/установа	Активност
Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”**	Конференција за новинаре и наступи у медијима
Омладина ЈАЗАС	Емитовање радио спота на локалним и националним станицама
Омладина ЈАЗАС, Крагујевац*	Конференција за штампу и наступи у медијима
Став +* и ЗЈЗ Суботица	Конференција за новинаре
АС Центар**	Наступи у медијима
ЗЈЗ Ваљево*	Конференција за штампу и наступи у медијима
ЗЈЗ Лесковац*	Конференција за штампу и наступи у медијима
ЗЈЗ Ужице*	Конференција за новинаре
ЗЈЗ Кикинда*	Конференција за новинаре
ЗЈЗ Крушевац**	Конференција за новинаре
КПЗ Шабац**	Конференција за новинаре
ЗЈЗ Кикинда*	Конференција за новинаре
ЗЈЗ Панчево*	Наступи у медијима
ЗЈЗ Чачак*	Наступи у медијима
ЗЈЗ Врање*	Наступи у медијима
ИЈЗ Ниш и удружење Сунце	Конференција за новинаре
Канцеларија за младе Севојно	Конференција за новинаре

*Активност пријавили и по реализацији известили

**Активност по реализацији известили

У плану активности, пријављено је да ће се уличне активности поводом обележавања Светског AIDS дана (подела промотивног материјала и сл) реализовати у 20 градова у Србији, а према извештајима достављеним из 17 установа/удружења реализовано је у 6 градова (табела 2).

Табела 2. Листа градова у којима је планирана реализација уличне ативности и градова за које је пријављено да се улична активност реализовала у оквиру обележавања Светског AIDS дана

Град	Најављена улична манифестација	Пријављено да је одржана улична манифестација
Ниш	Да	Не
Крагујевац	Да	<i>Да</i>
Суботица	Да	<i>Да</i>
Кикинда	Да	<i>Да</i>
Ваљево	Да	<i>Да</i>
Пуковац	Да	Не
Блаце	Да	Не
Дољевац	Да	Не
Ариље	<i>Не</i>	<i>Да</i>
Шабац	Да	Не
Лозница	Да	Не
Ивањица	Да	Не
Јагодина	Да	Не
Деспотовац	Да	Не
Вршац	Да	Не
Зајечар	Да	Не
Косовска Митровица	Да	<i>Да</i>
Звечан	Да	Не
Лепосавић	Да	Не
Лешак	Да	Не
Зубин поток	Да	Не

У оквиру прводецембарске кампање организовано је више акција теренског ДПСТ на HIV. У већини случајева акције су заједно спроводиле здравствене установе и удружења, и то: Омладина ЈАЗАС-а Крагујевац је радила са ИЈЗ Крагујевац, Асоцијација Дуга је радила са ЗЈЗ Чачак, ЗЈЗ Шабац, ЗЈЗ Ужице и ЗЈЗ Крушевац; удружење Превент је радило са ЗЈЗ Сремска Митровица и ЗЈЗ Кикинда, а удружење Став + са ЗЈЗ Суботица. Додатно, ИЈЗ/ЗЈЗ су и самостално спроводили акције ДПСТ ван здравствених усана (ЗЈЗ Ужице, ЗЈЗ Лесковац, ЗЈЗ Ваљево, ЗЈЗ Ћуприја). Нажалост, нису сви саветовани и тестирани у оквиру акција пријављени кроз ДПСТ базу, те није познат укупан, тј. тачан број саветованих и тестираних особа. Према пријављеним подацима, укупно је саветовано

и тестирано ван здравствених установа 165³ особа у оквиру обележавања Светског AIDS дана. У оквиру ових акција, две су биле усмерене на особе на издржавању кривичних санкција и њима је обухваћено 34 особе (од 165). Градови у којима су спроведене пријављене акције ДПСТ ван здравствених установа су Ваљево, Сјеница, Ариље, Крагујевац, Чачак, Лесковац, Рашка, Тутин, Кикинда, Сремска Митровица, Шид и Ћуприја. Мада су биле најављене, нису достављени целовити извештаји о акцијама планираним за Београд, Нови Сад, Трстеник, Панчево, те не располажемо подацима да ли су ове акције спроведене и са којим учинком. На сам Светски AIDS дан, 1. децембар, према достављеним подацима укупно је саветовано и тестирано 458 особа у Републици Србији. Ово је значајно већи број саветованих и тестираних за један дан, него што је рецимо укупан број саветованих и тестираних у новембру месецу, пре отпочињања кампањских активности (303 особе у периоду 1.11–23.11.2014), као и непосредно после кампањских активности (327 особа у периоду 15.12–31.12.2014).

У оквиру обележавања Светског AIDS дана организоване су бројне трибине. Према достављеним извештајима, трибине су организоване у десет градова у Србији (Нови Сад, Крагујевац, Суботица, Лесковац, Чачак, Врање, Владичин Хан, Бела Црква, Бујановац, Горњи Милановац) (табела 3). Такође, ЗЈЗ Чачак и Омладина ЈАЗАС Крагујевац су најавили активност као едукацију, али према извештају едукација је реализована путем трибине. Није доступан податак да ли су реализоване трибине најављене од стране удружења Жена +, Београд, Превент, Нови Сад и канцеларија за младе (из Нове Вароши, Беле Цркве, Раче и Малог Зворника).

³ ИЈЗ/ЗЈЗ који су спроводили акције ДПСТ ван здравствених установа поводом обележавања Светског AIDS дана нису сви известили на одговарајући начин (као саветовани и тестирани тестовима набављеним према опцији Друго), па се подаци о саветованим и тестираним у оквиру ових акција не виде само кроз опцију Друго за извор финансирања тестова, већ и кроз опцију GFATM/JMЗ донација.

Табела 3. Преглед реализованих трибина у оквиру обележавања Светског AIDS дана

Носилац активности	Партнерска установа/удружење	Датум	Град	Дистрибуиран промотивни материјал
Став +	Завод за здравствену заштиту студената Нови Сад	28.11.2014.	Нови Сад	
	ЗЈЗ Суботица	27.11.2014.	Суботица	
	Гимназија Суботица	1.12.2014.	Суботица	
Омладина ЈАЗАС-а Крагујевац	Удружење студената економског факултета, Унија и Асоцијација (правни факултет), остала локална удружења	1.12.2014.	Крагујевац	
	Удружење Велес	19–20.11.2014.	Владичин Хан	
ЗЈЗ Врање	ЦК Владичин Хан, КЗМ Владичин Хан, Дом културе, Владичин Хан, остала локална удружења	1.12.2014.	Владичин Хан	50 кондома ИЕК*: по 50 – опште информације о НИВ-у / ДПСТ-у
	Дом ученика и студената, ДЗ Врање, ЦК Врање, КЗМ Врање, ОЦД Нексус Врање, локална самоуправа	2.12.2014.	Врање	60 кондома ИЕК*: по 60 – опште информације о НИВ-у / ДПСТ-у / ППИ
	ЦК Бујановац, КЗМ Бујановац	1.12.2014.	Бујановац	60 кондома ИЕК*: по 60 – опште информације о НИВ-у / ППИ; правилна употреба кондом
ЗЈЗ Лесковац	Локална самоуправа	1.12.2014.	Лесковац	
ЗЈЗ Чачак	Средње школе у Чачку и Горњем Милановцу	25.11–4.12.2014.	Чачак, Горњи Милановац	ИЕК*: по 20 – општи НИВ, ППИ, кондом
ЗЈЗ Панчево	ДЗ Бела Црква	1.12.2014.	Бела Црква	50 кондома

* Информативно-едукативно-комуникацијски материјал

Поред трибина, у оквиру обележавања Светског AIDS дана најављен је и одржан низ едукација, примарно младих. Према достављеним извештајима, едукације је реализовало седам установа у осам градова. Едукације су одржане у 22 установе (школи, факултету или дому за ученике) и то у 15 установа су спроведене радионице, а у седам предавања. Укупно је едуковано 1829 младих особа у периоду од 11. новембра до 12. децембра 2014. Најбројније су биле едукације на тему „Подизање знања и свести о HIV/AIDS-у (трансмисија, превенција, третман)”, затим тема „Превенција HIV/AIDS-а” и у једном случају тема „HIV/AIDS и коришћење дроге” (табела 4).

Табела 4. Преглед реализованих едукација младих у школском систему у оквиру обележавања Светског AIDS дана

Тема едукације	Установа	Град	Број младих обухваћених едукацијом		
			Основци (ученици VII и VIII разреда)	Средњошколци (ученици I–IV разреда)	Студенти
Подизање знања и свести о HIV/AIDS-у (трансмисија, превенција, третман)	ЗЈЗ Лесковац	Лесковац	50	230	90
	ЗЈЗ Ваљево	Ваљево	107	88	
	ЗЈЗ Крушевац	Крушевац	93	50	
	ЗЈЗ Врање	Врање		33	
		Трговиште		43	
Превенција HIV/AIDS-а	ЗЗЗС Београд	Београд			25
	ЗЈЗ Крушевац	Крушевац		40	
	ЗЈЗ Чачак	Чачак		145	
	ЗЈЗ Косовска Митровица	Косовска Митровица	100	200	500
HIV/AIDS и коришћење дроге	ЗЈЗ Чачак	Чачак		35	
Укупно			350	864	615

Одржавање едукација у оквиру обележавања 1. децембра најавило је, поред побројаних који су известили, још пет установа/удружења и пет канцеларија за младе. Како нису известили, немамо податке да ли су се најављене едукације одржале.

У оквиру обележавања Светског AIDS дана одржане су и различите друге активности. Одржавање журки, тематских забава и плесних перформанса најавило је укупно седам установа/удружења (ЗЈЗ Пожаревац, ЗЈЗ Косовска Митровица, Црвени крст Кикинда, Црвени крст Рача, Канцеларија за младе Рача, Удружење Превент и АС Центар), а о реализацији најављене активности известили су укупно три установе/удружења (ЗЈЗ Ужице, ЗЈЗ Кикинда испред Црвеног крста Кикинда, удружење Став +). Генерално, само једна забава од пријављених је била најављена (у Кикинди). Укупно је пријављено да је реализовано пет тематских забава у периоду од 29.11. до 5.12.2014, и то у Ужицу три тематске забаве, а у осталим местима по једна. Тематске забаве су биле усмерене на општу популацију, претежно младе. Поред забава, била су најављена и два концерта, у Београду (удружење Жена +) и у Новом Саду (удружење Превент).

Такође, најављен је и низ других активности као што су округли столови, подела пакетића за децу која живе са HIV-ом, позорнишне представе, квизови знања, турнир у малом фудбалу и сл. Како нису достављени извештаји о реализацији ових активности, немамо податке да ли су се одржале. Додатно, три установе/удружења су пријавила да су реализовала активности у оквиру других промотивних активности, у сарадњи са другим удружењима и установама на локалном нивоу. Ове активности је пријавила Омладина ЈАЗАС-а Крагујевац, која је од 18. новембра до 8. децембра 2014. реализовала промотивне активности у склопу низа других манифестација које су организоване у сарадњи са Удружењем Велес, Владичин Хан, студентским парламентом Суботица, Канцеларијом за

младе Севојно, Омладинским парламентом Јагодина, Канцеларијом за младе Деспотовац, Форумом цивилне акције Форца, Пожега, Црвеним крстом Крагујевац, Призмом, Сиперлехх Крагујевац, ИЈЗ Крагујевац, Плесним клубом Линк, Домом здравља Крагујевац, средњом школом у Рачи, Унијом студената Економског факултета Крагујевац, Актива Асоцијацијом и Унијом, Јединственим ђачким парламентом средњих школа Крагујевац. Такође, ЗЈЗ Кикинда је пријавио реализацију промотивних активности у сарадњи са Црвеним крстом Кикинда, 5.12.2014, којима су обухваћени млади. ЗЈЗ Крушевац је пријавио реализацију других промотивних активности у сарадњи са школама и Домом за ученике средњих школа „Пане Ђукић Лимар“, у периоду од 1. до 12.12, а циљна популација су били, поред опште популације младих, и деца/млади под старатељством центара за социјални рад (штићеници установа за смештај деце на евиденцији центара за социјални рад, деца у хранитељским породицама). Том приликом је дистрибуирано и 250 лифлета са општим информацијама о HIV инфекцији.

4. ЗАКЉУЧЦИ

У обележавање друге Европске недеље тестирања на HIV су се укључиле здравствене установе, тј. саветовалишта за HIV и ППИ при ИЈЗ/ЗЈЗ, као и три удружења/организације цивилног друштва. При томе, једно удружење, Кју клуб, набавило је брзе тестове за HIV и заједно са ИЈЗС учествовао у планирању кампање. Према броју саветованих и тестираних студената, може се рећи да је кампања постигла први циљ, да се охрабре све особе које су биле у ризику да се тестирају на HIV. Што се тиче осталих циљева, кампања је имала ограничен домет. Наиме, од здравствених радника укључени су они који већ раде не промовисању и пружању услуге саветовања и тестирања. Што се тиче

удружења, два од три укључена у оквиру својих редовних активности раде на промоцији ДПСТ-а на HIV у популацијама под повећаним ризиком од HIV инфекције и заговарају спровођење акције ДПСТ на HIV ван здравствених установа и активно учествују у њиховој реализацији. Последњи циљ, подизање свести код доносилаца одлука о добробити које доноси тестирање на HIV у друштвеном, економском и здравственом погледу, није посебно таргетиран одговарајућим активностима, те није познато да ли су реализоване активности имале ефекта у овом погледу.

У обележавање Светског AIDS дана укључило се 34 установе/удружења (од којих је 32 доставило план активности ИЈЗС/Одељењу) у Републици Србији. О реализованим активностима је, ако се рачунају и оне установе/удружења које су о својим активностима известиле посредно или није било могућности/потребе да посебно известе, известило је ИЈЗС/Одељење укупно 22 установе/удружења (64,7%).

Кампањске активности, које су за циљ имале да повећају обухват становништва услугом ДПСТ, реализоване су више него успешно. У периоду од 24.11. до 14.12.2014, током којег су реализоване две кампање, Европска недеља тестирања на HIV и Светски AIDS дан, саветовано је и тестирано укупно 1473 особе. Тачније, током три недеље трајања кампања, саветовано је и тестирано чак 20,3% од укупног броја саветованих и тестираних особа у 2014. години. Ово указује да су кампањске активности реализоване успешно, тј. да су успеле да у релативно кратком периоду утичу на подизање свести јавности о потреби да провере свој HIV статус уколико су имали ризике. Међутим, мањи број саветованих и тестираних особа у периоду пре и после кампања (у просеку око 450–500 особа месечно током 2014. године) указује да је потребно радити у континуитету,

током читаве године, на промоцији добровољног и поверљивог саветовања и тестирања, као једне од кључних превентивних активности.

Током планирања и реализације кампањских активности, посебно у домену пружања услуге саветовања и тестирања ван здравствене установе, веома успешном се показала сарадња здравствених установа са удружењима/организацијама цивилног друштва.

Едукација младих у школском систему је постала активност која се спроводи периодично, углавном у оквиру кампањских активности, мада је ова активност и стратешки препозната као значајна компонента у одговору на HIV епидемију [9]. Изузетак представља Војводина, у којој од 2013. године Покрајински секретаријат за спорт и омладину, у сарадњи са ИЈЗ Војводине, спроводи пројекат „Здравствено васпитање о репродуктивном здрављу” за ученике у другим разредима средњих школа (прве школске године пројекат је реализован у 10, а друге у 66 средњих школа), а у сарадњи са удружењем Скаска, Зрењанин, најављено је да ће се од 2014. године васпитање о репродуктивном здрављу спровести и у 20 основних школа. Према евалуацијама ефеката ових едукација у средњим школама, знање младих се значајно повећало [10]. Како су едукације одржаване у оквиру кампање, а трајање им је било ограничено на једно предавање/радионицу, нису познати њихови ефекти на знање и понашање младих. Такође, како нису рађени улазно-излазни тестови знања, нису познати ни краткорочни ефекти на знање едукованих младих.

Како кампањске активности нису део планираног комуникацијског програма (са анализом ситуације, јасно постављеним циљевима, циљним популацијама и планираним комуникацијским каналима), није могуће проценити ефекте кампањских активности на

знање и понашање становништва у односу на HIV инфекцију и особе које живе са HIV-ом. Међутим, ако се узме да је општи циљ био да се јавност информише о HIV инфекцији и да се промовише услуга саветовања и тестирања на HIV, може се рећи да су током трајања кампањских активности ови циљеви остварени. Посебно треба имати у виду да је Светски AIDS дан уједно и кампања са највећом видљивошћу, обзиром да становништво препознаје 1. децембар као дан када се говори о HIV инфекцији и очекује одређене промотивне активности.

5. ПРЕПОРУКЕ

- Обезбедити конитунуитет у промовисању услуге добровољног и поверљивог саветовања и тестирања на HIV инфекцију и друге ППИ.
- Унапређивати сарадњу између здравствених установа, примарно саветовалишта за HIV и ППИ, удружења/организација цивилног друштва које спроводе програме превенције HIV инфекције међу популацијама под повећаним ризиком од HIV инфекције и програме подршке особама које живе са HIV-ом и организација младих, у циљу повећања обима саветованих и тестираних младих и особа под повећаним ризиком од HIV-а.
- У складу са Стратегијом о HIV инфекцији и AIDS-у, радити на повећању доступности услуге саветовања и тестирања, увођењем услуге саветовања и тестирања на примарни ниво здравствене заштите, као и омогућавањем да се периодично реализују акције саветовања и тестирања ван здравствених установа [9].

- Планирати и реализовати активности које су усмерене на подизање свести код доносилаца одлука о користима које доноси тестирање на HIV у друштвеном, економском и здравственом погледу.
- Спроводити кампањске активности као део социјалног маркетинга, са планираним комуникацијским програмом, како би се могла реализовати евалуација активности и проценити ефекти спроведених активности.
- Планирати и обезбедити континуирано спровођење едукација младих у школском систему на тему сексуалног и репродуктивног здравља, било у оквиру редовног школског програма, било у оквиру додатних, циљаних активности.
- Повећати доступност бесплатних кондома или кондома по повлашћеним ценама и информативно-едукативно-комуникацијског материјала током целе године за популације под повећаним ризиком од HIV, као и за општу популацију младих.

ЛИТЕРАТУРА

1. The Ottawa Charter for Health Promotion. [Интернет]. Geneva: WHO; 2015.
[приступљено 30. јануар 2015]. Доступно на:
<http://www.who.int/healthpromotion/conferences/previous/ottawa/en/>
2. Downie P, Fyfe Ц, Tannahill A. Health Promotion: Models and Values. Oxford University Press. Oxford, 1993
3. Oxford Dictionaries: Language matters. [Интернет]. Oxford: Oxford Unievrstiy Press: 2015. [приступљено 30. јун 2015]. Доступно на:
<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/campaign>

4. Друга европска недеља тестирања на HIV. [Интернет]. Београд: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”. [приступљено 15. јуна 2015]. Доступно на: <http://www.batut.org.rs/index.php?content=1084>
5. European HIV Testing Week: Project Evaluation. [Интернет]. Непознато: HIV in Europe - Working Together for Optimal Testing and Earlier Care; 2015. [приступљено 17. јуна 2015]. Доступно на: http://www.testingweek.eu/ckfinder/userfiles/files/2014/ETW_evaluation%20report_FINAL_2015MAR25.pdf
6. About World AIDS Day. [Интернет]. London: National AIDS Trust; 2015. [приступљено 10. априла 2015]. Доступно на: <http://www.worldaidsday.org/about-world-aids-day.php>
7. World AIDS Day 2014 - Closing the gap in HIV prevention and treatment. [Интернет]. Geneva: WHO; 2015. [приступљено 30. јануар 2015]. Доступно на: <http://www.who.int/campaigns/aids-day/2014/en/>
8. Светски AIDS дан: „Попунимо празнину у знању, превенцији и подршци особама које живе са HIV-ом”. [Интернет]. Београд: Институт за јавно здравље Србије „Др Милан Јовановић Батут”. [приступљено 15. јуна 2015]. Доступно на: <http://www.batut.org.rs/index.php?content=1091>
9. Стратегија о HIV инфекцији и AIDS-у. Министарство здравља Републике Србије. Београд, 2012.
10. Репродуктивно здравље. [Интернет]. Нови Сад: Покрајински секретаријат за спорт и омладину, Република Србија, Аутономна покрајина Војводина; 2015. [приступљено 15. јуна 2015]. Доступно на: <http://www.sio.vojvodina.gov.rs/index.php/menu-reproduktivno-zdravlje>